Madár János

Nép, nemzet, haza és költészet

Kortársaink verstükrében

Kiss Benedek: *Isten csavargója*

Kiss Benedek *Isten csavargója* című gyűjteménye a költő válogatott verseit tartalmazó kötete ötven év (1962–2012) lírai termésének legjavát nyújtja át az olvasónak. Első önálló verseskötete, a *Gazdátlan évszak* (Kozmosz Könyvek, 1970) a gyermekkor világát és a felnőtté válás felelősségének megélését hirdeti a látomásos, archaikus szépség eszközeivel. Ebből a kötetből való a *Hívogató,* amely gyönyörű ars poeticát rajzol: „Jöjj hozzám virradatban / pipacsos pirkadással, / hajnali sugarakban / liliomhajlongással." A vers pontosan jelzi, hogy a költő milyen őszinte csodálattal fordul szépségforrásai felé, a természet és az ember felé. Az *Öt száraz gally és egy eleven*; *Elégia négy tételben*; *Véragancs-szarvas* című versekben már rezignáltabb lesz a hang, de a természet organikus egysége megmarad: „Gyapjú-fehérben / tűnődve járkál, / parazsas réten / szédeleg árván" – *Öt száraz gally és egy eleven*; „Arcod kockáival / pokoli macskák dominóznak. // Nyári estéken / szilárd váza széthull a szónak" – *Elégia négy tételben*. Rendkívül gazdag az a versvonulatot, amelyet nyolc fejezetre tagolva – *Köznapi csoda*; *Közkirályi nagyság*; *Kacifánt*; *Allegro barbaro*; *A történelem mint végrehajtó*; *Szép magyar boroknak dicséreti*; *Költők, romantikusan, minden időben*; *Létem, temetőm!* – olvashatunk az *Isten csavargója* című kötetben. Az első fejezetben a gyermekkor, a fölnevelő táj meghatározó élményei sorjáznak „köznapi csodaként": Ennek a ciklusnak – Kiss Benedek teljes költészetének is – egyik kiemelkedő darabja a *Kenyeret anyám úgy eszik* című, idézzük indító sorait:

Kenyeret anyám úgy eszik,
mint aki folyvást éhezik,
s darabkájáért, ha lehull,
pokol jár irgalmatlanul.

MADÁR JÁNOS (1948) költő, a Rím Könyvkiadó vezetője, a *Kelet Felől* című folyóirat alapító főszerkesztője.

Hiábavaló azonban minden panasz, minden könyörgés az élőkhöz, ha rádöbben a költő, hogy édesanyját örökre elveszítette: „Üres ágyad mellé ülök. / Tudom, hogy ott vagy a szomszéd szobában. / Őrzöd unokánk álmát" – *Üres ágyad mellett.* A második ciklusban – *Közkirályi nagyság* – aztán elindul a „csavargóének". Ezeknek a költeményeknek mottója lehet a második önálló kötetének címadó verse: „Békesség nektek, utak, békesség – / a vándor / így mond / esti köszöntést, / földet összespárgázó kötelékek, / benövő artériák, / erecskék! // Békesség neked, hegyi ösvény…" – *Békesség nektek, utak!* A vándorlás, az örökös helykeresés, önmeghatározás versei új dimenziókat nyitnak. E sorban olvashatunk egy fontos költeményt *A világ örökbefogadása, örök befogadása* címmel:

Ami az ujjaim közt átfolyik,
észre sem veszi,
és kezemmé lesz.

Szólok a vízhez,
szólok a kövekhez, könyvhöz, késhez,
megsimogatom, kézbe fogom,
s megbújik mind a tenyeremben…

Ez a vers Kiss Benedek költészetének egyik meghatározó darabja. Megváltoztathatatlan, ambivalens értelmezéseiben; nyelvi és képi hitelességében; személyességében egyaránt fontos mű, amely hordozza a szintézisteremtés költői eszközeit. Bár rezignált, belenyugvó ez a hang, mégis a személyes költői hűség, felelősség és hit az időn átsugárzik. Fölizzanak szavai, és társakért kiált, mint a *Savanyú erjedés* című versében, amelyet Péntek Imrének ajánlott: „Lázmérőnek születtem én, / bár magamnak is sok a lázam. / Lázak nélkül szerettem volna én / élni e lázverte világban."

Perlekedése – költői igazsága, ahogyan ő nevezi – soha be nem gyógyuló sebként, fájdalmakat szépséggel artikuláló árvasággá növekedett. Az ő szavaival: „napi gyásszá, napi vigasszá". Ha időben és térben Kiss Benedek távolabbi szellemi rokonait keressük: Balassi Bálint, Berzsenyi Dániel, Csokonai Vitéz Mihály, Kölcsey Ferenc, Vörösmarty Mihály, Sinka István, Hervay Gizella, Dylan Thomas. Nyelvi-formai szempontból, ha különböznek is ezek az alkotók egymástól, egy dologban mindenképpen közel állnak Kiss Benedekhez: a hazaféltésben. Ő a természet szerelmeseként, a „fészkét sárból tapasztó fecskeként" őrzi nemzeti értékeinket (Hitel Könyvműhely, 2013).

Döbrentei Kornél: *Ajánlások könyve*

*M*ár a puszta cím is ráirányítja figyelmünket Döbrentei Kornél verseskötetére. Mintha útikalauznak szánná a költő, azonnal a kezünkbe csúsztat egy másik könyvet is, a költészetének hátterét megrajzoló esszét: *Az igazság merész áhítása.* Folyamatos elszántsággal figyeli és ostorozza a magyar valóság történéseit. Íté-

leteiben állandóan a politikum, a haza, a nemzet sorskérdései kapnak hangsúlyt, ami azt is elárulja, hogy mindig a történelem felől közelít a problémákhoz. Korábbi kötetei – így a *Szökőév; Sötét delelés*; *Kardélen* – is bizonyítják, hogy már a címében is beszédes számtalan írása.

Az *Ajánlások könyve* című kötet élén olvasható *Történetek anyám szíve alatt* megrendítő költeményben a hazáért, az emberiségért érzett felelősségét a gyásszal kapcsolja össze. A magzat-létnek és az egyetemes emberi létezésnek ilyen pontos lírai megfogalmazásában egyszerre van jelen a költő és az esszéíró. Olyan sajátos szintézist teremt ebben a műfaji egymásra csúszásban a szerző, amire csak a kevesen képesek. A költészetté emelt próza, a nyelvi-esztétikai magaslatokban megszólaló perlekedés teszi hitelessé valóságábrázolását, amelynek szeletei az egyes versekben is jól megfigyelhetők. Az *Ajánlások könyve* utal arra a tisztességes szándékra, melyben szeretné felhívni a figyelmünket a tárgy fontosságára. Ezt a személyességet, megszólítást Szakolczay Lajos az utószóban, *A hajnal irgalma* című megrendítően szép és költői írásában így összegezte: „Döbrentei Kornél, a kortárs magyar líra középnemzedékének karakteres alkotója, életművében jól megrajzolta – kínok között kifaragta, szenvedélyes csatákban kialakította – azt az arcot, amely senkiével össze nem cserélhető. Azon bajvívó költők egyike ő – Balassi Bálinttól Nagy Gáspárig húzódik a haza ügyére fölkentek sora –, akik kérlelhetetlen harcot vívnak az ellennel (gyávasággal, rossz sorssal, a közösség ügyét lefitymálókkal), mindenkor kinyilvánítják az írástudó felelősségét. A szó nála, akárcsak elődeinél, „éles szablya". Ennek a tehetségnek azonban nem csupán esztétikai, nyelvészeti, poétikai erényei vannak, hanem – és elsősorban – az élet, az egyetemes létezés felelőssége is. Mindezt versek sora árulja el az *Ajánlások könyve* című kötetben is: *Történetek anyám szíve alatt*; *Rebellis türelem*; *Zsoltáros ultimátum*; *A felszabadítás szomorúsága*; *Tartsd meg a sziklát*; *Hova tűnt a vitézség, fiúk?*; *Petőfi naplójából*; *A kozmosz sebe.* Ezekben a versekben gyakran találjuk a „magyar" jelzőt, amelyet azonban sohasem erőltetve teszi, hanem a haza iránti tiszteletből és felelősségérzetből. Ebben a versvonulatban elsősorban a történelem, a múlt és jelen egybevetése adja a hangsúlyt, a tiltakozást. Az *Ajánlások könyve* így nyer „lecke fiúknak" jelentést. Ezek az „ajánlások" sokszor névhez kötött dedikációk is egyben, amelyek elárulják, hogy Döbrentei Kornél kikhez kötődik a legszorosabban: Gérecz Attila, Balassi Bálint, Németh László, Latinovits Zoltán, Nagy László, Sütő András, Nagy Gáspár, Tóth Bálint, Csoóri Sándor, Csurka István, Sinkovics Imre. Az összetartozás érzése adta neki azt az erőt és rendíthetetlen bizodalmat, amit megírt a *Bátorító episztola* című költeményének első soraiban:

Magadból semmit föl ne adj,
nemes részt meg ne tagadj,
akik követelik, zsarolva kérik,
nem tudják, mily fölfuvalkodott mersz,
hogy az életed megítélik…

Az *Ajánlások könyve* versekben, *Az igazság merész áhítása* pedig esszékben mondja ki ugyanazt: egy kiemelkedő költő magyarságtudatát, hazaszeretetét, féltő és aggódó lelkiségét. A pszichológiai determináltságnak ez a sajátos – az erkölcsben mélyen gyökerező – belső parancsa a kortárs irodalmunkban egyedülálló költészetet teremtett. Ha prózát ír – mint *Az igazság merész áhítása* esszéi –, akkor is a költészet törvényszerűségei irányítják. Fényes bizonyítékai mindennek *A megébresztés misztériuma*; *A remény jelképei*; *Olykor Isten is hajléktala*n. Ezek az írások is – bár látszólag prózai művek – telítődnek líraisággal, perlekedő, jobbító szándékkal. A történelemnek és a mai valóságnak olyan látleleteiről van szó, amelyek nagyon is alkalmasak arra, hogy leleplezzék a politika túlkapásait, nemzetcsonkító és országromboló jelenségeit. Döbrentei Kornél „Egy kis nép radikális lélegzetéről" beszél… Versben és költői prózában, esszében… Hitelesen… Az *Ajánlások könyve* – „az igazság merész áhításával" – minden magyar ember számára ajánlott olvasmány (Püski Kiadó, 2012).

Kovács István: *Az idő torkában*

A „Kilencek" költői csoport az *Elérhetetlen föld* című antológiájában mutatkozott be 1969-ben. Ez az alkotói közösség máig érvényesen meghatározta emberi-költői-írói irányultságát. Első verseskötetében – *Havon forgó ég* – már megjelentek azok a hangsúlyok, amelyek aztán az *Ördöglakat* érett verseiként hívták fel alkotójukra a figyelmet. Elsősorban az *Álom a költészetről*; *Vizek, vonalak emlékműve*; *Térkép*; *Az ismeretlen katonák*; *Kultusz-évek*; *Történelem*; *Ördöglakat*; *Időzavar*; *Balassi*; *Petőf*i című versekre gondolok. Ezek közül több szerepel *Az idő torkában* című válogatott kötetben is: „Mérhetetlen a történelmi idő. Mutatói – meg- / annyi kard – a végtelent rohamozzák: elhúznak / sorsok, események síkjai előtt" – *Térkép*; „Városok, / fényzsombékjai / a földre vert éjszakának. / Ezüstös jégzsinórok / pányvázzák az Űrt, / babérlevélnyi álmok / ízesítik a halált" – *Az ismeretlen katonák*; „A dombon – örvénylő ég sodrában – / még állnak tetők és falak, / Noé templom-bárkájaként / még őrzik a halottakat" – *Történelem.*

Az idő torkában című válogatott kötetbe nem került bele Kovács István második könyvének címadó verse, az *Ördöglakat*. Szólnom kell róla mégis, hiszen a *Havon forgó ég*nek nemcsak egyik összegző verse, hanem túl is mutat azon, és tág teret nyit a történelmi beágyazású költemények előtt. „Nem tudjuk szétszedni / a történelem ördöglakatát…" Nagyon sokáig – éveken át – mindennapi olvasmányom volt Kovács István *Ördöglakat* című könyve. A nagyobb hangsúlyt most már *Az idő torkában* jelenti, olyan versekkel, mint a *Petőfi,* amely kortársköltészetünknek is igen rangos darabja:

kezek kék erdeje
szívére ne csavarjon indigót
napfoltos ködökre foszfort ne szórjon

csontfűrészek közé
ne sülyesszen hangjegyes koporsót
jeltelen sírjában nem fog a halott énekelni

Oly tisztán és felelősen szól ebben a versben hazaszeretetről, történelemről, ahogyan csak nagyon kevesek. Ide kívánkozik az *Ördöglakat* című kötet hátsó fülszövegén olvasható részlet, amelyet Görömbei Andrásnak adott interjújában mondott Kovács István: „Az én népem – az én etikám. Mások polgártársává nem személyazonossági igazolványom bejegyzései avatnak, hanem az azonos etikai alapállás emel. Népet történelmi, kulturális, anyanyelvi tudata, jelenbeli feladatainak és jövőbeni céljainak tudata teremt…" Ezzel az emberi-költői-erkölcsi alapállással függ össze a *Hamuban csillagló gyémánt* című könyvének megjelenése is, amely a lengyel történelemről ad hiteles áttekintést. Mindezt olyan célból tette Kovács István, hogy – a magyarság történelmi és nemzeti tudatának folyamatos romlásával szemben – fölmutassa és tudatosítsa, amit a lengyelek tettek a magyar népért. *„Mindvégig veletek voltunk"* (Lengyelek a magyar szabadságharcban) címmel monográfiát írt. Költőként, íróként, történészként egyaránt ennek a kapcsolatnak az ápolásán dolgozik. Több más jellegű könyvet is írt már a lengyelek történelméről, kultúrájáról, többek között a lengyel filmről.

Történeti monográfiák, esszék után újra és újra visszatér a vershez. Erről az állapotról a következőket írja *Az idő torkában* című kötet borítóján: „A vers az átmenetiség, a pusztulás ellen szól. Protestálás a halál ellen, menlevél az örökkévalóságba. Az átmenetiség korában élünk…" Öt verseskönyve jelent meg eddig, és közel húsz prózakötete. Ez utóbbiak közül mindenképpen emeljük ki *A gyermekkor tündöklete* című regényt, mert sokban hozzájárul ahhoz, hogy megértsük Kovács István emberi, költői, írói hűségét.

A gyermekkor meghatározó élményei, az 1956-os események mind-mind olyan kitörölhetetlen pillanatai Kovács István életének, amelyeket emberként, költőként, történészként, nemzeti érzésű alkotóként nem kerülhet meg. Ezeknek a létkérdéseknek gazdag lírai összegzését olvashatjuk *Az idő torkában* című válogatott verseskötetben. A reproduktív indíttatásokkal átszőtt könyv ugyanakkor megszólítja azokat az alkotókat – költőket, írókat, felelős gondolkodókat, történelmi személyiségeket – , akikkel közösséget vállal Kovács István: Petőfi Sándor, Jékely Zoltán, Szervátiusz Tibor, Nagy László, Csoóri Sándor, Balassi Bálint, Domokos Pál Péter, Bartók Béla, Robespierre, Giordano Bruno, Chopin, Kőrösi Csoma Sándor, Incze Dániel, Apáczai Csere János, Széchenyi István, Vörösmarty Mihály, Görömbei András, Ratkó József, Andrzej Wajda, Fényes Elek, Adam Niemczyc, Aba-Novák Vilmos, Szőnyi István. Mintha egész emberi-költői pályájára érvényes volna *Az idő torkában* is olvasható, első kötetének – *Havon forgó ég* – a címadó verse: „Kövekre fagyott a hínár: / levágott, koszorús fejek. / Eldobott gyűrűk a tó jegében: / aranyló, rémült halszemek." Töredék ez a négy sor, mégis érzékelteti az egészet: Kovács István mozgósító erejét, hitét, *Az idő torkában* szenvedő nemzet utolsó esélyét a megmaradásra (Magyar Napló, 2007).

Lezsák Sándor: *Társai elmentek Megváltót nézni*

Lezsák Sándor a keveset publikáló költők közé tartozik. Ritkán szólalnak meg versei, de mindig fontos dolgokról beszél. Ezt már megtanulhattuk első kötetének megjelenésekor (*Békebeli éjszaka*, 1983): „Romlik a tél, március szellőztet / rongyos fóliabokrot, betonoszlopokat, / drótkerítést, s a Kertből kifelé / gördül a gömbölyű ördögszekér. / Micsoda tavaszi Respublika! Csillagot / rúg most Európa, de tisztul a Kert, / s pocsolya-szemekből hiába figyeli / a félhold Személyem Köztársaságát…" – *Március*; „parazsat szentelő / öledből már kiszakadtam / lapozom biblia-arcodat / homlokomra sorsod riaszt" – *Anyám, Magyar Ilona!*; „Az Öregember ebédet főz / A pecsétes papírt a polcra teszi / Az Öregember ünneplő ruhát tisztít / A papírt a szekrénybe teszi / Az Öregember vasal hófehér inget / A papírt az asztalra teszi // Az Öregember a kútnál megáll / Estére kihúzza a vizet / Az Öregember húzza a vizet / Hogy koporsója tiszta legyen" – *Csendélet*. Ilyen versek sorakoznak Lezsák Sándor első kötetében, amely – a *Madárúton* és más antológiák után – megnyitotta előtte az irodalom kapuit. Szigorúan élt és szigorúan dolgozott: tanított, írt, figyelt és gondolkodott. Mert a Teremtő minden képességgel felruházta; és kellő érzékenységgel, hogy átérezze a magyarság sorsát. Szent pillanatok voltak Lezsák Sándor életében a *Március*; *Anyám, Magyar Ilona!* és a *Csendélet* című versekkel megidézett portrék az édesanyjáról, nagyszüleiről és a falusi-tanyai élet nyomorúságáról, kiszolgáltatott világáról.

Ki valójában Lezsák Sándor? Költő? Pedagógus? Politikus? Inkább mindhárom egyszerre, amihez azonnal hozzá kell tenni még néhány jelzőt: néptanító, lélekmentő, értékteremtő. Ezekkel a hangsúlyokkal Lezsák Sándor népi-nemzeti karakterére szeretnék utalni. Mint a mesebeli fiú, elindult szerencsét próbálni: hol rakodómunkásnak, hol könyvtári segédmunkásnak, hol vándortanítónak adta ki magát… Egy biztos: Lezsák Sándor páratlan tisztasággal, erkölcsi tartással megáldott ember. Az igazi ember bátor, az igazi ember és költő komplex: nemcsak a fűszál, a béke, a haza, az Isten, a természet, a szépség, a szerelem, az élet és a halál lesz a témája, hanem mindez együtt. Az egész világ: bonyolultságában, finom rezdüléseiben… Jól érzékelhető mindez számtalan versében: *Én már meszet oltok*; *A gyöngyhalász utolsó merülése*; *Békebeli éjszaka*; *A gyermekkor sötét kamráiból*; *Bodroghalom*; *Régi vár omladékán, Kölcseyvel*; *Társai elmentek megváltót nézni*; *Ballada*. *A Fekete felhő, teafű* című második önálló kötetében is olvasható az a vers, a *Ballada*, amely – minden bizonnyal – a mostani kötet egyik súlypontját adja:

Elfáradt bennem a vers,
mint Öregember üldögél az ágyon,
néz maga elé, az októberi világ felé,
szekrény, vizeskupa, petróleumlámpa.
Túl az ajtó üvegén akáclombot ráz a szél.

A magyar létezés nehézségeit magán hordozó, a könyörgés felhangjain megszólaló vers – bármennyire pesszimistának, lemondónak látszik – a *Társai elmentek Megváltót nézni* című kötetnek egyik leginkább előremutató, legmesszebb fénylő költeménye. Statikus állapotot tükröző képpel indul a vers, majd hirtelen fölszikrázik: „Elfáradt bennem a vers, / mint Öregember üldögél az ágyon, / néz maga elé, az októberi ég felé…" Ezt követi egy újabb mozdulatlanság, aztán a nagy távlatokban megnyíló világ: „Túl az ajtó üvegén akáclombot ráz a szél. // Segíts, Uram, hogy megmozduljak…" Itt a mozdulat már nem a tehetetlenségből való fizikai kimozdulást jelenti, hanem egy felfokozott lélek forradalmát. Más megközelítésben: a sorsba taszítottság érzésének, metafizikájának megszüntetésére irányuló indíttatást jelenti. A „Penészes elem romlik a rádióban" sorral pedig elmélyíti, térben és időben kiterjeszti tiltakozását, hiszen a képes beszédnek olyan szintjére emeli a verset, amikor már a hétköznapi dolgok, történések és tárgyak több értelmet nyernek. Látszólag egy penészes, romló elemről beszél, valójában pedig a romló világról, amiben az életünk is egyre nehezebb.

Versekben való tiltakozásai, lírai rockoperája és a *Nyolcvan vödör levegő* című drámája is egyértelműen igazolják, hogy alkotójuk romlatlan erkölcsiséggel, népe és nemzete iránti mélységes elkötelezettséggel élő és cselekvő ember. Ezt erősíti meg az olvasóban a nemrég megjelent *Társai elmentek Megváltót nézni* című, összegyűjtött verseit tartalmazó kötet (Kairosz Kiadó, 2015).

Vári Fábián László: *Ereimben az idő*

Vári Fábián László új könyve összefogásra szólít: *Ereimben az idő.* Ha értelmezni szeretnénk ezt az önmegszólító, másokat is hadba hívó metaforát, mindenképpen fel kell lapoznunk korábbi köteteit. A *Kivont kardok közt* (1992) több darabja is segít az eligazodásban, megértésben: „Ím, most e vers is meggyötör, / Alig létezem. / Áldani készül s visszahull / Ölembe két kezem" – olvashatjuk a *Kikericsek* című versben, amely a hazájától, szülőföldjétől, életétől megfosztott ember szörnyű érzéseit összegzi. Ugyancsak a *Kivont kardok közt* című kötetében található a *Múlt időben* is: „Vert ezüstért nemes óbort kértem, / s bádogkupában hozták vérem…" Ezeknek a gondolatoknak, költői indulatoknak szerves folytatását jelentik a *Jég és korbács* versei is, amelyek közül elegendő, ha csak a könyv címadó versébe beleolvasunk:

Kosárba szedtem
a dáliafejeket.
Felírtam rendre
minden veszteséget.

A Fekete Gyulának ajánlott vers – amely szerepel az *Ereimben az idő* című kötetben is – nyílt tüntetés az emberi értékvesztés állapotával szemben. Ehhez

a szorongató érzéshez szervesen kapcsolódik a *Jég és korbács* borítóján látható Orosz István-grafika, a szögekkel átvert búzakalász. Vári Fábián László *Ereimben az idő* című kötetében legtisztábban jelenik meg a néprajzi ihletettséggel kimondott igazság. A folklór, a népi tapasztalás, a legősibb költészet elemeit hordozó beszédmód mind-mind olyan revelációk, amelyek páratlan hitelességet adnak költeményeinek. Nem túlzás, ha azt mondom: Vári Fábián László kortárs költészetünknek egyik legjelentősebb alakjává vált mára. Némi öniróniát is tartalmazó versében (*Változatok a Halotti beszédre*) így rajzolja meg a költő önnön portréját a kötet borítóján: „Hát miért vagyok én ennyire fontos? / Ha vackomon rémálmoktól gyötörve, / levegőm fogytán hörögve rángok, / holt apám rohan váltott szelekkel, / s úgy veri vissza belém a lelket, / hogy orromon-számon dőlnek a lángok. // Talán a teremtés alvó emléke / láncolta hozzám e jó szagú világot…" E versrészletből is érezzük, hogy Vári Fábián László – az élet folytonosságát hirdetve – szólítja meg halott édesapját, kér tőle hitet. Majd az önmagára való eszmélés felismerésének erejével mondja ki: „Talán a teremtés alvó emléke / láncolta hozzám e jó szagú világot." A fiának, Zoltánnak ajánlott hosszú vers – a múlt hiteles megidézésével, drámai erejével – nyit fájdalmas távlatokat a jövőre. Folyamatos metaforákat, balladákat teremt azzal is, hogy – a holnap nevében – sorra megszólítja azokat a szellemi rokonokat a könyvben, akik nagyon közel állnak hozzá: Görömbei András, Nagy Gáspár, Utassy József, Nyirő József… Ezek a kapcsolatok is azt jelzik, hogy Vári Fábián László – térben és időben egyaránt – tág horizonton keresi azt a pontot, ahonnan népünk problémáira rálát. Közben folyamatosan nyugtatja önmagát, ahogyan ezt teszi a következő versben is: „Jó, hogy az éjjel ilyen csendes, / jó, hogy az elme engedelmes, / nem kell szövetkeznie szesszel, / feljebbvaló annál az ember…" A *Jó, hogy az éjjel* című vers ajánlása: „Jókai Anna nővéremnek". Méltóság, szabadság, erkölcs, haza, nemzet, anyanyelv: mind-mind olyan fogalmak, amelyek tartópillérei Vári Fábián László költészetének (Magyar Napló, 2015).

Falusi Márton: *Rádnyitva ablak, ajtó*

Folyóiratok hasábjain figyeltem fel először a rendkívül tehetséges, elemi erejű fiatal költőre. Majd a Stádium Kiadónál megjelent (2004) *Hazáig látni* című első önálló kötete még inkább megerősítette bennem korábbi véleményemet. Ebben segített az a tény is, hogy Kárpáti Kamill nevét, költői és kiadói szigorát is ott érezhettem a gyűjtemény lapjain; ugyanis az *Ördöggolyó* (1966); *Fejek felemelésének háza* (1971); *Ha a lónak szárnya van* (1984) és a *Farkasa gyomrában lakik* (1987) című kötetek szerzője, illetve véleménye számomra is meghatározó. Láthatjuk, hogy verseivel, tanulmányaival, szintetizáló szubjektivitásával máris rangot vívott ki magának a kortárs irodalomban. Ebben az – erkölcsi alapokon álló, történelmi, filozofikus – felismerésben ott érezhetjük Csoóri Sándor, Ágh István, Tornai József, Görömbei András, Béri Géza szellemi közösségét is, akik szintén hatással vannak rá. Amikor megtisztelt könyvével, többször is elolvashattam,

értelmezhettem Falusi Márton második kötetét – egyértelművé vált előttem egy jelentős lírikus, esszéista, tanulmányíró érkezése a irodalomba.

Maradjunk mégis – elsősorban – a költészeténél. Ami azonnal megragad, magával sodor verseinek olvasása közben: a létezés filozofikus vallatása, a hihetetlenül pontos nyelvi átlényegülések. Ez több mint költői igény. A belső és külső szépség titokfejtésében felülemelkedik önmaga lehetőségein is, hiszen kimond olyan örökérvényű igazságokat, amelyeket csak kevesen: „Ibolyák térképe, határa / tavaszodni szememre kiül. / Ragacsos fűszál, mind zárva, / dűlőutakon menekülj" – *Egy nappal, egy szerelemmel;* „Vége lesz egyszer ennek is, / elhálja jogát a szégyen. / Ismerem, Uram, elveid: / nem kell, hogy én is értsem" – *Versnek dobsz oda*; „Arcunk görgetik gyönyör-csigasoron, / csigolyák tört menetére billenek. / Dióvá szorított ősz, ima kopog, / őrölök rózsafűzért: gerincedet" – *De profundus.* A mélységből és a magasságból kiált reánk egy fiatal, de minden fontos emberi-költői bölcsességgel felruházott költő, aki megszólításaiban, elementáris üzeneteiben olyan feszültségeket hordoz, hogy az értő olvasó József Attilát, Ady Endrét véli felfedezni. Tudom, minden hasonlat, minden provokatív rokonítás pontatlan, mégis úgy gondolom: nem állok messze a valóságtól, ha azt állítom, kivételes tehetségű fiatal költő Falusi Márton.

Versbeszéde, metaforikus dacolásai egy olyan alkotót állítanak elénk, aki hitelesen szól életről, hazáról: „sajognak a tavasz illatai / fény lármázza fel a rügyeket házfal árnygallérját kihajtani / tér idő közé kiűzetek" – *Egy joghallgató följegyzései*; „Árnyam kipusztul diófánk alól, / már tudom, milyen kertet képzelek. / Mindig erről hallgatsz, apám, ha szólsz, / általvetvén árnyadat, léptedet" – *Kert apámnak*. A szülők megidézése, a haza fogalmának nyelvi láza mindig összekapcsolódik verseiben: *Rejtőzik minden*; *Stációm, sanszom*; *Holtjáték*; *Se törvény, se vers*; *A lovag utolsó estéje*; *Avargyűjtés*. Létélményében, magyarságtudatában, vérszerinti kötődéseiben ott van az állandóság szemhatára, amely megvédi őt mindenféle nyelvi-formai esetlegességtől. Pontos, finom erezetű költészete olyan távlatokat nyithat előtte, amelyben végérvényesek lehetnek intellektuális és hazafias emóciói. Egy tiszta – a hagyományos és modern költészet legfénylőbb szegmentumaira épülő – érzés szép és mesteri íve rajzolódhat meg.

Falusi Márton – a *Rádnyitva ablak, ajtó* című könyv megjelenése óta – újabb kötetekkel ajándékozott meg bennünket (*Fagytak poklaid*, Magyar Napló–Írott Szó Alapítvány, 2010; *Virágvasárnapi zsákbanfutás*, Hitel Könyvműhely, 2012). A *Fagytak poklaid* verseket tartalmaz, míg a *Virágvasárnapi zsákbanfutás* esszéket, tanulmányokat és kritikákat. E két gyűjteményt olvasgatva még inkább megerősödött bennem, hogy Falusi Márton nem véletlenül helyezett el néhány – megkerülhetetlenül fontos – verset a második kötetében. Az *Egy joghallgató följegyzései; Rejtőzik minden; Versnek dobsz oda; Ballada letűnt és eljövendő korokból* címűekre gondolok elsősorban. Talán az sem véletlen, hogy ezeknek a verseknek a kötetté rendezésekor írta le a következőt, amit a könyv hátsó borítóján olvashatunk: „A költészet a személyiség próbatétele" (Stádium Kiadó, 2007).